

KRITIKA

Liberálnej demokracie

Dávid Diczházy

September, 2019

Všeobecná deklarácia ľudských práv bola vyhlásená valným zhromaždením OSN v roku 1948, ako spoločný cieľ pre všetky štáty. Tento cieľ predstavuje postupnými vnútroštátnymi aj medzinárodnými opatreniami zabezpečiť všeobecné a účinné naplnenie všetkých bodov z deklarácie.

Všetky štáty, v ktorých je v súčasnosti politický systém liberálnej demokracie sa ku cieľom deklarácie hlásia.

Táto medzinárodná deklarácia obsahuje viacero zaujímavých sociálnych práv, ktorých naplnenie by predstavovalo zabezpečenie sociálne spravodlivej spoločnosti pre všetkých.

V tomto dokumente analyzujem, jednotlivé práva uvedené v deklarácii, ktoré ešte nie sú zabezpečené pre všetkých občanov spoločnosti. Taktiež sa zamýšľam nad otázkou, či je vôbec možné naplnenie celého znenia všeobecnej deklarácie v rámci súčasného politického zriadenia, čiže liberálnej demokracie.

Mnohé z článkov z uvedenej deklarácie, ktoré nie sú v realite zabezpečené pre každého občana spoločnosti sú taktiež základné ľudské potreby, ako napríklad právo na bývanie, právo na lekársku starostlivosť, na potravu, prácu a ďalšie.

obr.1 Eleanor Rooseveltová a výtlačok Všeobecnej deklarácie ľudských práv

Všeobecná deklarácia ľudských práv má tridsať článkov. Väčšina z nich sa aj reálne uplatňuje v krajinách s politickým systémom liberálnej demokracie. V nasledujúcej časti dokumentu sa zameriavam konkrétne na tie, ktoré sa neuplatňujú univerzálne pre každého člena spoločnosti.

Plné znenie Všeobecnej deklarácie môžete nájsť na konci tohto dokumentu.

Analýza konkrétnych článkov, ktoré nie sú uplatňované pre všetkých občanov.

Článok 12 Nikto nesmie byť vystavený svojvoľnému zasahovaniu do súkromného života, do rodiny, domova alebo korešpondencie, ani útokom na svoju česť a povesť. Každý má právo na právnu ochranu proti takýmto zásahom alebo útokom.

V súčasnej digitálnej dobe sa veľká časť komunikácie odohráva na sociálnych sieťach. Takisto mnoho ľudí má vo virtuálnom priestore dostupné svoje osobné údaje, fotky a videá a ďalšie súkromné alebo rodinné dáta.

Mnoho ľudí trávi veľa času na sociálnych sieťach, pričom tých najpoužívanejších je len niekoľko a sú to zväčša veľké medzinárodné korporácie. Je ťažké odhadnúť nakoľko tieto korporácie nahliadajú do súkromia svojích používateľov. Vylúčiť sa to nedá, keďže aj najrozšírenejšia z nich Facebook mala viacero kauz spojených s únikom osobných dát svojích používateľov.

Druhou problematickou oblasťou spojenou so sociálnymi sieťami sú samotní používatelia, či už prostredníctvom svojích profilov, alebo cez skupiny v ktorých pôsobia. Práve niektorí používatelia a skupiny často porušujú tento článok a sociálna sieť sa potom stáva dejiskom mnohých osobných útokov na česť a povesť jednotlivých ľudí, alebo skupín.

Existuje aj niekoľko stránok zriadených len za účelom zosmiešňovania a urážania ľudí, mnoho krát pre ich názor (na ktorý majú slobodné právo), vrodené chyby, alebo nečakané životné udalosti.

Tieto postupy osôb alebo skupín osôb sú absolútne v rozpore s myšlienkou tohto ustanovenia, lebo každý človek by mal byť chránený pred útokom na jeho česť, povesť a dobré meno. A pritom aj spoločnosti, ktoré vlastnia spomínané sociálne siete sa taktiež hlásia ku liberálnej demokracii.

Článok 16 (3) Rodina je prirodzenou a základnou jednotkou spoločnosti a má nárok na ochranu zo strany spoločnosti a štátu.

V súčasnom štádiu liberálnej demokracie, mnoho rôznych inštitúcií, ktoré sa k nej hlásia, ako napríklad liberálne politické strany, liberálne mimovládne organizácie, alebo aj mnohé veľké korporácie a iné organizácie začínajú otvorene spochybňovať úlohu tradičnej rodiny v spoločnosti.

Myšlienkou tohto článku je to, že rodina, ako inštitúcia fungujúca v spoločnosti dokáže zabezpečovať reprodukciu občanov a tým aj zabezpečuje prežívanie spoločnosti. Má samozrejme aj výchovný charakter, čo je tiež veľmi dôležitým prvkom pre udržateľnosť spoločnosti. Rodina, to je hlavne mama a otec, ktorý dokážu splodiť a vychovávať deti, čiže tradičná rodina.

Ak sa rozbije rodina, ktorá je aj podľa tejto úpravy považovaná za základnú jednotku spoločnosti, tak to nevyhnutne bude viesť k rozpadu spoločnosti. Bez spoločnosti ako takej, nemajú význam ani tieto deklarácie alebo podobné dokumenty. Keďže sa vťahujú na fungovanie v rámci spoločnosti.

Právo na ochranu rodiny sa v súčasnosti stáva aktuálnym právom, ktoré je potrebné ochraňovať pre zabezpečenie udržiavania aj ostatných práv do budúcnosti.

Článok 19 Každý má právo na slobodu presvedčenia a prejavu; toto právo nepripúšťa, aby niekto trpel ujmu za svoje presvedčenie a zahrňuje právo vyhľadávať, prijímať a rozširovať informácie a myšlienky akýmkoľvek prostriedkami a bez ohľadu na hranice.

Sloboda prejavu bola dlhodobo najväčšou vymožitelnosťou liberálnej demokracie. Niečo, ako výstavná skriňa, ktorú nám liberálna demokracia priniesla a zabezpečila.

Práve táto výstavná skriňa sa v poslednom období ukazuje, ako hlavný nedostatok.

Sociálne siete, ktoré majú monopolné postavenie pre zdieľanie informácií bežnými ľuďmi, začínajú toto právo postupne obmedzovať pod rôznymi zámienkami, či už boja proti extrémizmu, nenávisťnými prejavmi, alebo šírenia dezinformácií.

Je pravda, že obrovské sociálne siete sú súkromné spoločnosti a používanie ich služieb je dobrovoľné, čiže z toho dôvodu si sami môžu určiť, čo sa na ich serveroch môže používať. Na druhej strane je to už celospoločenská záležitosť, keďže prevažná väčšina občanov z rôznych krajín ich využíva, taktiež aj politici, novinári, občianski aktivisti a ďalšie skupiny ľudí.

Práve z dôvodu masového používania sociálnych sietí nesuhlasím s argumentom, že ako súkromné spoločnosti môžu upravovať svoje vnútorné predpisy úplne podľa svojich predstáv. Veď ani v iných oblastiach, kde sa prepája súkromný sektor s verejným sa to nedeje. Takisto Vás nemôžu neobslúžiť v obchode pod zámienkou ich vnútorných predpisov, alebo z tých istých dôvodov, aby Vás neubytovali v hotely.

V súčasnosti sme na sociálnych sieťach svedkami presne opaku uplatňovania práv z tejto deklarácie. Sú tolerované osobné útoky na česť a povesť konkrétnych ľudí (v rozpore s článkom 12) zatiaľ čo právo na slobodu šírenia informácií je odopierané rôznym ľuďom na základe svojvoľného zasahovania súkromných spoločností, čím majú dosah na celú spoločnosť.

Článok 21 (1) Každý má právo zúčastňovať sa na vláde svojej krajiny priamo alebo prostredníctvom slobodne volených zástupcov.

V prvom rade musíme objektívne uznať, že tento článok je z právnej stránky dodržaný a nikomu nie je upierané právo uchádzať sa o verejné miesta prostredníctvom volieb.

Na druhej strane, ak sa pozrieme na reálnu prax, ako prebiehajú voľby, volebná kampaň, a ako sa dá v nich reálne uspieť, je evidentné, že úspešnejší sú prevažne verejne známi kandidáti, alebo tí, ktorí si môžu dovoliť finančne nákladnejšiu kampaň.

Je stále viac zrejmé, že o výsledkoch volieb rozhodujú hlavne peniaze. Odkrýva to skutočnú podstatu liberálnej demokracie, čiže vláda nepochádza z vôle ľudí, ako je to verejne proklamované, ale z množstva peňazí.

Peniazmi je možné okrem propagovania sa počas reklamnej kampane aj zvyšovať svoje povedomie mimo politickú kampaň cez relevantné médiá, ktoré sú dôležitou opornou súčasťou liberálnej demokracie. Výraznou mierou ku propagácii konkrétnych politikov reprezentujúcich určité záujmy je podpora zo strany veľkých masmédií, ktoré sú v "rukách" kapitálu.

(2) Každý má právo na rovnaký prístup k verejným službám vo svojej krajine.

Problémom tohto bodu nie je, že by občania nemali rovnaký prístup ku verejným službám. Problémom je, že počet verejných služieb sa čoraz viac znižuje.

Je evidentné sledovať postupné prenikanie súkromného sektoru do verejných služieb hlavne v zdravotníctve a školstve. Stále viac poskytovaných služieb je v súkromných rukách, alebo sa zvyšuje spoluúčasť pacientov, doplatkami za lieky a podobnými spôsobmi.

Článok 22 Každý človek má ako člen spoločnosti právo na sociálne zabezpečenie a nárok na to, aby národným úsilím aj medzinárodnou súčinnosťou a v súlade s organizáciou a s prostriedkami príslušného štátu mu boli zaručené hospodárske, sociálne a kultúrne práva nevyhnutné pre jeho dôstojnosť a slobodný rozvoj jeho osobnosti.

Podľa tohto článku by mal mať každý človek v spoločnosti zabezpečené všetky potreby nevyhnutné pre svoj dôstojný život, čiže prácu, bývanie, potraviny a všetky ostatné nevyhnutné potreby, aby sa mohol vo svojom voľnom čase venovať sebarozvoju vlastnej osobnosti.

V súčasnosti trávi väčšinu času bežný človek zarábaním prostriedkov pre zabezpečenie ubytovania, potraviny a ostatných svojích potrieb. Vo voľnom čase mu potom neostáva veľa času ani energie venovať sa sebarozvoju vlastnej osobnosti.

Človek by sa nemal strachovať o svoju budúcnosť, o svoje živobytie a o to, či o tieto zabezpečenia príde. Tak bude môcť naplno rozvinúť svoju osobnosť a viac byť prospešný pre spoločnosť.

Pre zabezpečenie tohto článku je nevyhnutné, aby štátne prostriedky smerovali do zabezpečovania všetkých významných hospodárskych, sociálnych a kultúrnych potrieb. Z čoho vyplýva, že by mal mať štát tieto odvetvia pod kontrolou. V súčasnosti vidíme skôr opak, a to prenikanie súkromného sektoru aj do strategických oblastí hospodárstva, ktoré zabezpečuje nevyhnutné potreby pre občanov.

V liberálnej demokracii je bežné obchodovanie s bytmi, potravinami alebo liekmi. Voľný trh by nemal zasahovať do iných práv, ktoré sú mu nadradené a hlavne potrebné pre dôstojnosť každého človeka. Voľný trh, v ktorom je zobrazené právo na slobodné podnikanie, nie je súčasťou všeobecnej deklarácie ľudských práv, čiže toto právo má menšiu prioritu, ako zabezpečovanie potrieb z tohto článku.

Som presvedčený, že tento článok nie je možné plne realizovať v súčasnom systéme liberálnej demokracie, keďže je v rozpore so slobodným trhom. Slobodný trh nemusí byť problém, ale je to menej významné právo, ako tieto základné práva.

Až keď budú zabezpečené všetky základné práva, až potom sa môžeme posunúť ku ďalším právam, ako je právo na slobodné podnikanie.

Článok 23 (1) Každý má právo na prácu, na slobodnú voľbu zamestnania, na spravodlivé a vhodné pracovné podmienky, ako aj na ochranu proti nezamestnanosti.

Na jednej strane je právo na prácu formálne dodržané, každý si môže slobodne hľadať zamestnanie a uchádzať sa o prácu. Na druhej strane, nie je nikomu zaručené, že vôbec nejakú prácu dostane.

Táto neistota má ďalekosiahlejšie dôsledky aj na iné oblasti kvality života. Lebo práca má okrem hospodárskeho rozmeru aj sociálny a pomáha poľudšťovaniu a rozvoju osobnosti človeka.

Je otázne či právo na prácu vôbec môže byť v liberálnej demokracii uplatniteľné, keďže jedným zo základných rysov liberálnej demokracie je voľný trh, ktorý zaručenie práva na prácu pre každého automaticky vylučuje.

Opäť chcem upozorniť, že sa vylučuje jedno právo (na prácu) na základe druhého práva (voľný trh), čo je v rozpore s touto deklaráciou, lebo podľa jej znenia nie je prípustné, aby jedno právo zasahovalo do druhého a navyše, druhé spomínané právo ani nie je súčasťou všeobecnej deklarácie.

Článok 23 (2) Každý má bez akejkoľvek diskriminácie nárok na rovnaký plat za rovnakú prácu.

Pri tomto práve sa dokonale ukazuje aj nedostatok trhu, alebo takzvanej “neviditeľnej ruky trhu”, ktorá by mala podľa predpokladu zabezpečiť rovnaký plat na rovnakej pozícii už len zo svojej podstaty, keďže z ekonomickej stránky je jedno kto a kde konkrétnu prácu vykonáva.

Veľakrát sa stretávame s rozdielnymi pracovnými podmienkami na rovnakých pozíciách u žien a mužov, alebo aj podľa regionálnych rozdielov. Je bežné, že na rovnakej pozícii v jednom štáte sú rozdielne podmienky často na základe regionálnej lokácie podnikov. Takisto je zrejмый problém, kedy v jednej firme v rôznych štátoch na rovnakej pozícii sú rozdielne platy. Dokonca j v rámci samotnej Európskej Únie, kde všetky štáty prijali všeobecnú deklaráciu ľudských práv za svoj cieľ.

Nedodržiavanie práva na rovnaký plat za rovnakú prácu nie je absolútne nijako odôvodniteľné, ani na základe všeobecnej deklarácie ľudských práv, ani na základe liberálneho voľného trhu.

Článok 23 (3) Každý kto pracuje má právo na spravodlivú a primeranú odmenu, ktorá zabezpečuje jemu samotnému a jeho rodine životnú úroveň zodpovedajúcu ľudskej dôstojnosti, doplnenú v prípade potreby inými prostriedkami sociálneho zabezpečenia.

V krátkosti môžeme tento článok zhrnúť, ako prekarizáciu práce. Je mnoho profesií, v ktorých zamestnanci nie sú spravodlivo a ani primerane ohodnotení. Okrem výšky mzdy sú často problémom aj rôzne formy zamestnávania. Popri štandardnej práci na dobu neurčitú sa využívajú aj iné (pre zamestnanca menej výhodné) formy zamestnávania a to napríklad: práca na živnosť, práca na dohodu, polovičný úväzok a podobné.

Veľký problém vidím hlavne pri rozšírenom využívaní zamestnávania na živnosť v profesiách, ktoré zo svojej podstaty nie sú podnikaním, ale štandardnou závislou činnosťou, ako rôzne manuálne profesie: murári, tesári, elektrikári a ďalšie. Je zvláštne, že niektorí zamestnávateľia vedia zamestnať svojích zamestnancov v

týchto profesiách cez štandardnú pracovnú zmluvu, ale niektorí zamestnávajú na živnosť.

Je tu zrejmá medzera v zákonníku práce, lebo zamestnávanie na živnosť je v mnohom nevýhodnejšie pre zamestnancov aj v prípade, že dostávajú o niečo viac, ako štandardný zamestnanec.

Pri práci na živnosť sú živnostníci nútení šetriť na odvodoch, čím v konečnom dôsledku sú ochudobnení zo sociálneho poistenia v prípade vzniku nároku. Taktiež nemajú hradenú dovolenku, práceneschopnosť a iné sociálne výhody štandardných zamestnancov.

Definícia závislej činnosti v príslušných zákonoch je evidentne nepresná.

Ďalším nie málo rozšíreným javom je obchádzanie vyplácania celej výplaty spôsobom, že určitá časť sa vypláca na "ruku". Väčšinou sa to robí tak, že je zamestnanec zamestnaný oficiálne na minimálnu mzdu a zvyšnú dohodnutú čiastku dostáva od zamestnávateľa bokom, buď formou diét, alebo na čierno.

Vela krát to ani zamestnanci neriešia v presvedčení, že štát je ten ktorý ich okráda, a preto súhlasia so zamestnávateľom na takejto forme vyplácania odmeny. Pravda je ale tá, že ich okráda zamestnávateľ.

V tomto prípade sú zamestnanci ukrácaní o alikvotnú časť odvodov, z ktorej sa vypočítavajú dôchodky, podpora, alebo nemocenské dávky. Najlepšie to zamestnanec pocíti v prípade, ak ochorie a začne poberať nemocenskú dávku, alebo sa ocitne na podpore v nezamestnanosti. Je to väčšinou výrazný prepád v príjmoch.

Práca cez pracovnú agentúru je tiež veľmi rozšírený fenomén. Síce nejde o vykorisťovanie zamestnancov priamo, ale určitú časť platu si musí odkrojiť agentúra, aby mohla z niečoho fungovať a tým pádom je o toľko nutne ukrátený zamestnanec.

Článok 25 (1) Každý má právo na životnú úroveň zabezpečujúcu jemu i jeho rodine zdravie a blahobyť vrátane potravy, šatstva, bývania, lekárskej starostlivosti a nevyhnutných sociálnych opatrení; má právo na zabezpečenie v nezamestnanosti, v chorobe, pri pracovnej nespôsobilosti, pri ovdovení, v starobe alebo v ostatných prípadoch straty zárobkových možností, ktoré nastali okolnosťami nezávislými od jeho vôle.

V tomto bode je spomínaných viacero sociálnych práv. Niektoré z nich, ako napríklad právo na bývanie, alebo bezplatnú lekársku starostlivosť v súčasnosti liberálna demokracia nezabezpečuje svojim občanom. Som presvedčený, že ich nie je možné v liberálnej demokracii zabezpečiť, lebo sa nezlúčujú s princípmi voľného trhu. Bývanie a zdravotná starostlivosť sú v súčasnosti vysoko ziskové prvky voľného trhu. Tento fakt, je veľmi problematický, lebo na základných právach a potrebách ľudí, by nemalo byť založené obohacovanie sa.

Právo na bývanie nie je zaručené pre každého. Bezdomovci nás o tom presvedčajú. Pritom je bývanie úplným základom pre každého človeka. Každý človek potrebuje v prvom rade strechu nad hlavou, aby vôbec mohol riešiť ostatné svoje potreby a taktiež viesť plnohodnotný život.

Nezabezpečenie práva na bývanie pre každého občana v spoločnosti, vnímam ako jeden z najzávažnejších problémov súčasnej liberálnej demokracie. O to viac všetky podnikateľské činnosti v tejto oblasti, či už predaj drahých bytov, poskytovanie hypoték na dlhé obdobie alebo prenajímanie bytov súkromníkmi.

Lekárska starostlivosť je čím ďalej tým viac vytláčaná z verejného priestoru. Stále viac služieb a liekov je doplácaných pacientami a stále viac zdravotníckych zariadení prechádza postupne pod súkromné vlastníctvo. Je to veľmi problematické, keď základné právo, ktoré je nevyhnutne potrebné pre všetkých občanov, je stále viac a viac okliešťované pre bežných ľudí.

Zdravie nie je tovar, by malo byť heslom každej sociálne spravodlivej spoločnosti.

Súkromný sektor by vôbec nemal byť prítomný pri zdravotnej starostlivosti pre občanov. Jeho miesto môže byť maximálne pri poskytovaní doplnkových služieb, ktoré nesúvisia so zdravím, alebo ohrozením na živote.

Vysoká prítomnosť súkromného sektora v zdravotníctve je veľkým zlyhaním liberálnej demokracie.

Potravinové zabezpečenie. V súčasnosti tento problém nie je veľmi evidentný, dalo by sa povedať, že je vyriešený. Nikto u nás netrpí hladom, ani tí najchudobnejší vďaka minimálnemu sociálnemu systému a rôznym dodatočným potravinovým balíčkom pre prípad núdze.

Na druhej strane, problém by sa viac ukázal v prípade zhoršených podmienok, ako napríklad vojenský konflikt, alebo väčšia ekonomická kríza z toho dôvodu, že štát nemá vyriešenú vlastnú potravinovú sebestačnosť. V súčasnosti dovážame v rámci spoločného trhu väčšinu potravín, ktoré potrebujeme. V prípade, že by bol prístup na trh nejakým spôsobom obmedzený v budúcnosti, znamenalo by to pri súčasnej ani nie polovičnej potravinovej sebestačnosti významný problém.

Sociálne opatrenia sú nevyhnutné pre občanov, ktorí sa nie svojím zavinením dostali do situácie, že nie sú vlastnými silami schopný zárobku. Ako napríklad zdravotne postihnutí, dôchodcovia, deti, matky a iné sociálne skupiny.

V duchu tohto článku by v prípade okolností, ktoré nemohli ovplyvniť, mali mať nárok na rovnaké sociálne zabezpečenie, ako v prípade svojho plnohodnotného prístupu na pracovný trh.

Článok 26 (1) Každý má právo na vzdelanie. Vzdelanie má byť bezplatné, aspoň v začiatkových a základných stupňoch. Základné vzdelanie má byť povinné. Technické a odborné vzdelanie má byť všeobecne prístupné a vyššie vzdelanie musí byť rovnako prístupné všetkým na základe schopností.

Problém základného vzdelania nie je v jeho dostupnosti, ale v jeho znižujúcej sa kvalite. Stále menej financií dostupných pre školstvo spôsobuje znižujúcu sa kvalitu všeobecného vzdelania. Dobré vzdelanie spoločnosti je základným predpokladom vyspelosti danej spoločnosti.

Vzdelanie je taktiež dôležitým prvkom rozvoja osobnosti a preto by malo byť umožnené nie len základné vzdelanie, ale čo najširšie dostupné celoživotné vzdelávanie pre každého záujemcu.

Čím vzdelanejší občania, tým lepšia spoločnosť.

Prítomnosť súkromného sektora či už v školstve, alebo vo vede spôsobuje vylúčenie určitej časti obyvateľstva od určitých vedomostí. Bolo by na prospech celej spoločnosti, keby neboli žiadne obmedzenia v prístupe ku vzdelávaniu a všetkým vedomostiam.

Článok 27 (1) Každý má právo slobodne sa zúčastňovať kultúrneho života v spoločnosti, užívať plody umenia a podieľať sa na vedeckom pokroku a jeho výdobytkoch.

Kultúra je dlhodobo v liberálnej demokracii na ústupe. V mene voľného trhu sa stále viac pretláčajú skôr úpadkové diela, ktoré sú komerčne výhodné.

Kultúra je ale hlavným formovacím prvkom v spoločnosti, a preto by mala byť verejne podporovaná tá forma, ktorá kultivuje osobnosť jednotlivca a tým aj celú spoločnosť. Z môjho pohľadu je kultúrna zložka liberálnej demokracie jedným z ďalších veľmi problematických miest.

Každý človek by mal preto mať právo užívať plody umenia a kultúry, ale taktiež by tieto plody mali viesť k rozvoju ľudskej osobnosti. Súčasná kultúra je väčšinou

úpadková, veľa krát sa prezentuje násilie, sex, vulgarizmy, čo pôsobí opačne, ako by kultúra pôsobiť mala.

Článok 28 Každý má právo na to, aby vládol taký spoločenský a medzinárodný poriadok, v ktorom by práva a slobody stanovené v tejto deklarácii boli plne uskutočnené.

Práva v tejto deklarácii nie sú právne záväzné, aj keď sa veľa z nich už dostalo do rôznych právnych sústav mnohých štátov. Na druhej strane sú vynikajúcim politickým návodom, ako dospieť ku sociálne spravodlivej spoločnosti.

Som presvedčený, že presadenie všetkých práv zo všeobecnej deklarácie ľudských práv, by predstavovalo prechod ku sociálne spravodlivejšiemu spoločenskému poriadku. Zaujímavosťou je, že všetky práva sa dajú postupne vylepšiť v rámci súčasného systému.

Sociálne spravodlivý systém musí nutne zabezpečiť všetky sociálne potreby svojím občanom a nechať jednotlivcovi dostatok priestoru na vlastný sebarozvoj.

Práva v tejto deklarácii sú vynikajúcim návodom pre zmeny zákonov v súčasnosti.

Závěrečné zhrnutie bodov v heslách

Nasledujúce body sú všeobecné zhrnutie vyššie rozpísaných článkov, ktoré sa v súčasnosti nedodržujú v rámci liberálnej demokracie. Toto sú tie práva, na ktoré je potrebné sa zamerať v rámci modelovania sociálne spravodlivej spoločnosti:

PRÁVO NA BÝVANIE

PRÁVO NA PRÁCU A SPRAVODLIVÚ ODMENU

PRÁVO NA BEZPLATNÚ LEKÁRSKU STAROSTLIVOSŤ

PRÁVO NA SOCIÁLNE ZABEZPEČENIE

PRÁVO NA KULTÚRNY A UMELECKÝ ROZVOJ

PRÁVO NA BEZPLATNÉ VZDELANIE

PRÁVO NA OCHRANU RODINY

PRÁVO NA POTRAVINOVÚ SEBESTAČNOSŤ

PRÁVO NA SLOBODU ŠÍRENIA INFORMÁCIÍ

PRÁVO NA SPRAVODLIVÝ SPOLOČENSKÝ PORIADOK

VŠEOBECNÁ DEKLARÁCIA ĽUDSKÝCH PRÁV

PREAMBULA

Pretože uznanie prirodzenej dôstojnosti a rovnakých neodňateľných práv všetkých členov ľudskej rodiny je základom slobody, spravodlivosti a mieru vo svete; pretože ignorovanie ľudských práv a pohrdanie nimi viedlo k barbarským činom urážajúcim svedomie ľudstva a že vybudovanie sveta, v ktorom sa budú ľudské bytosti zbavené strachu a núdze tešiť slobode prejavu a viery, bolo vyhlásené za najvyšší cieľ ľudstva; že je nevyhnutné, aby sa ľudské práva chránili zákonom, ak nemá byť človek donútený uchýľovať sa, keď už všetko ostatné zlyhalo, k odboju proti tyranii a útlaku; že je nevyhnutné podporovať rozvoj priateľských vzťahov medzi národmi; že ľud Spojených národov zdôraznil v Charte znovu svoju vieru v základné ľudské práva, v dôstojnosť a hodnotu ľudskej osobnosti, v rovnaké práva mužov a žien a že sa rozhodol podporovať sociálny pokrok a vytvoriť lepšie životné podmienky vo väčšej slobode; že členské štáty prevzali záväzok zaručiť v spolupráci s Organizáciou spojených národov všeobecné uznávanie a zachovanie ľudských práv a základných ľudských slobôd a že rovnaké chápanie týchto práv a slobôd má nesmierny význam pre dokonalé splnenie tohto záväzku;

VALNÉ ZHROMAŽDENIE VYHLASUJE

túto Všeobecnú deklaráciu ľudských práv ako spoločný cieľ pre všetky národy a pre všetky štáty, aby sa každý jednotlivec a každý orgán spoločnosti, majúci túto deklaráciu stále na mysli, snažil vyučovaním a výchovou rozšíriť úctu k týmto právam a slobodám a zabezpečiť postupnými opatreniami vnútroštátnymi aj medzinárodnými ich všeobecné a účinné uznávanie a zachovávanie tak medzi ľuďmi členských štátov samotných, ako aj medzi ľuďmi území, ktoré sú pod ich právomocou.

Článok 1 Všetci ľudia sa rodia slobodní a rovní v dôstojnosti aj právach. Sú obdarení rozumom a svedomím a majú sa k sebe správať v duchu bratstva.

Článok 2

(1) Každý je oprávnený na všetky práva a slobody, ktoré stanovuje táto deklarácia, bez akéhokoľvek rozdielu rasy, farby pleti, pohlavia, jazyka, náboženstva, politického alebo iného zmýšľania, národnostného alebo sociálneho pôvodu, majetku, rodu alebo iného postavenia.

(2) Ďalej sa nesmie robiť nijaký rozdiel z dôvodu politického, právneho alebo medzinárodného postavenia krajín, alebo území, ku ktorým osoba prináleží, či ide o krajinu alebo územie nezávislé, poručnícke, nesamosprávne alebo podrobené inému obmedzeniu suverenity.

Článok 3 Každý má právo na život, slobodu a osobnú bezpečnosť.

Článok 4 Nikoho neslobodno držať v otroctve alebo nevoľníctve; všetky formy otroctva a obchodu s otrokmi sú zakázané.

Článok 5 Nikto nesmie byť podrobovaný mučeniu alebo krutému, neludskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.

Článok 6 Každý má právo, aby bola všade uznávaná jeho právna osobnosť.

Článok 7 Všetci sú si pred zákonom rovní a majú právo na rovnakú zákonnú ochranu bez akejkoľvek diskriminácie. Všetci majú právo na rovnakú ochranu proti akejkoľvek diskriminácii, ktorá porušuje túto deklaráciu a proti akémukoľvek podnecovaniu takejto diskriminácie.

Článok 8 Každý má právo, aby mu príslušné vnútroštátne súdy poskytli účinnú ochranu proti činom, ktoré porušujú základné práva, ktoré sú mu priznané ústavou alebo zákonom.

Článok 9 Nikto nesmie byť svojvoľne zatknutý, zadržaný alebo vyhostený.

Článok 10 Každý má rovnaké právo, aby bol riadne verejne vypočutý nezávislým a nestranným súdom, pokiaľ ide o určenie jeho práv a povinností alebo o akékoľvek trestné obvinenie proti nemu.

Článok 11

(1) Každý, kto je obvinený z trestného činu, má právo byť považovaný za nevinného, kým nie je dokázaná jeho vina vo verejnom konaní, v ktorom mu boli dané všetky záruky nevyhnutné na jeho obhajobu.

(2) Nikto nesmie byť odsúdený za nejaký čin alebo zanedbanie, ktoré v čase, keď boli spáchané, neboli podľa vnútroštátneho alebo medzinárodného práva trestným činom. Nesmie byť uložený ťažší trest, než aký bolo možné uložiť v čase, keď bol trestný čin spáchaný.

Článok 12 Nikto nesmie byť vystavený svojvoľnému zasahovaniu do súkromného života, do rodiny, domova alebo korešpondencie, ani útokom na svoju česť a povesť. Každý má právo na právnu ochranu proti takýmto zásahom alebo útokom.

Článok 13

(1) Každý má právo voľne sa pohybovať a slobodne si voliť bydlisko vo vnútri ktoréhokoľvek štátu.

(2) Každý má právo opustiť ktorúkoľvek krajinu, aj svoju vlastnú, a vrátiť sa do svojej krajiny.

Článok 14

(1) Každý má právo vyhľadať a požívať v iných krajinách azyl pred prenasledovaním. (2) Tohto práva sa nemožno dovoľávať v prípade stíhania vznikajúceho skutočne na základe nepolitických trestných činov alebo konaní, ktoré odporujú cieľom a zásadám Organizácie spojených národov.

Článok 15

(1) Každý má právo na štátnu príslušnosť.

(2) Nikto nesmie byť svojvoľne zbavený štátnej príslušnosti a ani práva svoju štátnu príslušnosť zmeniť.

Článok 16

(1) Muži aj ženy, ktorí dosiahli plnoletosť, majú právo, bez akéhokoľvek obmedzenia z dôvodov rasových, národnostných alebo náboženských, uzavrieť sobáš a založiť si rodinu. Pokiaľ ide o manželstvo, majú nárok na rovnaké práva počas jeho trvania, i po jeho rozviazaní.

(2) Sobáše môžu byť uzavreté iba so slobodným a plným súhlasom nastávajúcich manželov.

(3) Rodina je prirodzenou a základnou jednotkou spoločnosti a má nárok na ochranu zo strany spoločnosti a štátu.

Článok 17

(1) Každý má právo vlastniť majetok tak sám, ako aj spolu s inými.

(2) Nikto nesmie byť svojvoľne zbavený svojho majetku.

Článok 18 Každý má právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženstva; toto právo zahŕňa v sebe aj voľnosť zmeniť svoje náboženstvo alebo vieru, ako aj slobodu prejavovať svoje náboženstvo alebo vieru sám alebo spoločne s inými, či už verejne alebo súkromne, vyučovaním, vykonávaním náboženských úkonov, bohoslužbou a zachovávaním obradov.

Článok 19 Každý má právo na slobodu presvedčenia a prejavu; toto právo nepripúšťa, aby niekto trpel ujmu za svoje presvedčenie a zahŕňa právo vyhľadávať, prijímať a rozširovať informácie a myšlienky akýmikoľvek prostriedkami a bez ohľadu na hranice.

Článok 20

- (1) Každý má právo na slobodu pokojného zhromažďovania sa a združovania.
- (2) Nikto nesmie byť nútený stať sa členom nejakého združenia.

Článok 21

- (1) Každý má právo zúčastňovať sa na vláde svojej krajiny priamo alebo prostredníctvom slobodne volených zástupcov.
- (2) Každý má právo na rovnaký prístup k verejným službám vo svojej krajine.
- (3) Základom vládnej moci nech je vôľa ľudu; vôľa má byť vyjadrená v pravidelne konaných a nefalšovaných voľbách, na základe všeobecného a rovného hlasovacieho práva tajným hlasovaním alebo iným rovnocenným postupom zabezpečujúcim slobodu hlasovania.

Článok 22 Každý človek má ako člen spoločnosti právo na sociálne zabezpečenie a nárok na to, aby národným úsilím aj medzinárodnou súčinnosťou a v súlade s organizáciou a s prostriedkami príslušného štátu mu boli zaručené hospodárske, sociálne a kultúrne práva nevyhnutné pre jeho dôstojnosť a slobodný rozvoj jeho osobnosti.

Článok 23

- (1) Každý má právo na prácu, na slobodnú voľbu zamestnania, na spravodlivé a vhodné pracovné podmienky, ako aj na ochranu proti nezamestnanosti.
- (2) Každý má bez akejkoľvek diskriminácie nárok na rovnaký plat za rovnakú prácu. (3) Každý kto pracuje má právo na spravodlivú a primeranú odmenu, ktorá zabezpečuje jemu samotnému a jeho rodine životnú úroveň zodpovedajúcu ľudskej dôstojnosti, doplnenú v prípade potreby inými prostriedkami sociálneho zabezpečenia.
- (4) Na ochranu svojich záujmov má každý právo zakladať odborové organizácie a pristupovať k nim.

Článok 24 Každý má právo na odpočinok a zotavenie vrátane rozumného vymedzenia pracovného času a pravidelnej platenej dovolenky.

Článok 25

- (1) Každý má právo na životnú úroveň zabezpečujúcu jemu i jeho rodine zdravie a blahobyt vrátane potravy, šatstva, bývania, lekárskej starostlivosti a nevyhnutných sociálnych opatrení; má právo na zabezpečenie v nezamestnanosti, v chorobe, pri pracovnej nespôsobilosti, pri ovdovení, v starobe alebo v ostatných prípadoch straty zárobkových možností, ktoré nastali okolnosťami nezávislými od jeho vôle.
- (2) Materstvo a detstvo majú nárok na osobitnú starostlivosť a pomoc. Všetky deti, či už sú zrodené v manželstve či mimo neho, majú rovnakú sociálnu ochranu.

Článok 26

- (1) Každý má právo na vzdelanie. Vzdelanie má byť bezplatné, aspoň v začiatkových a základných stupňoch. Základné vzdelanie má byť povinné. Technické a odborné vzdelanie má byť všeobecne prístupné a vyššie vzdelanie musí byť rovnako prístupné všetkým na základe schopností.
- (2) Vzdelanie má smerovať k plnému rozvoju ľudskej osobnosti a k posilneniu úcty k ľudským právam a základným slobodám. Má pomáhať vzájomnému porozumeniu, znášanlivosti a priateľstvu medzi všetkými národmi a skupinami rasovými aj náboženskými, ako aj rozvoju činnosti Organizácie spojených národov pre zachovanie mieru.
- (3) Rodičia majú prednostné právo voliť druh vzdelania pre svoje deti.

Článok 27

(1) Každý má právo slobodne sa zúčastňovať kultúrneho života v spoločnosti, užívať plody umenia a podieľať sa na vedeckom pokroku a jeho výdobytkoch.

(2) Každý má právo na ochranu morálnych a materiálnych záujmov, ktoré vyplývajú z jeho vedeckej, literárnej alebo umeleckej činnosti.

Článok 28 Každý má právo na to, aby vládol taký spoločenský a medzinárodný poriadok, v ktorom by práva a slobody stanovené v tejto deklarácii boli plne uskutočnené.

Článok 29

(1) Každý má povinnosť voči spoločnosti; jedine v nej môže voľne a naplno rozvinúť svoju osobnosť.

(2) Každý je pri výkone svojich práv a slobôd podrobený len takým obmedzeniam, ktoré stanoví zákon a ktoré slúžia výhradne len preto, aby bolo zaručené uznanie a zachovanie práv a slobôd ostatných a aby sa vyhovel spravodlivým požiadavkám morálky, verejného poriadku a všeobecného blaha v demokratickej spoločnosti.

(3) Výkon týchto práv a slobôd nesmie byť v žiadnom prípade v rozpore s cieľmi a zásadami Organizácie spojených národov.

Článok 30 V tejto deklarácii nič nemožno vykladať tak, aby oprávňovalo ktorýkoľvek štát, skupinu, alebo osobu vyvíjať činnosť alebo dopúšťať sa činov, ktoré by smerovali k potlačeniu niektorého z práv alebo slobôd v tejto deklarácii vyhlásených.

Všeobecná deklarácia ľudských práv bola prijatá na zasadaní III. Valného zhromaždenia Organizácie spojených národov vo forme rezolúcie č. 217/III dňa 10. decembra 1948. Toto je neúradný preklad znenia VDLP. Úradné znenie je možné dostať v piatich úradných jazykoch OSN a to po anglicky, čínsky, francúzsky, rusky a španielsky.